

diťačných zkušenostech v básniach autora děl teologických a trapistického mnicha v klášteře v americkej Kentucky Thomase Mertona. Aktuálny je text o obraze katolíckej cirkve a kňeží v románach (vznikli pred viac než pól stoeletím) Georse Bernanose, v jistém smyslu výjimečné je zamyšlení nad esejí Paula Austera Vynalézt samotu, ktorá se zabývá zraněným otcovstvím a zmrzačeným dětství, v jejímž podtextu se neustále vrací motiv ideálního otce, ale rovněž smrti, která – jako bod konce života – je nejdůležitější inspirací Petersburgského diptychu Josifa Brodského, jemuž se autorka věnuje ve své poslední studii.

Výběr z článků známé krakovské literární badatelky a básničky Zofie Zarębianky Czytanie Sacrum je další otevření světa jejího svébytného interpretačního myšlení, které díky prostému a přitom podmanivému jazyku umožňuje co nejširší veřejnosti hluboký ponor do současného chápání literární narace a vrstev sacrum v básnických dílech polských autorů, při srovnání s pracemi významných autorů evropských. Znamená podporu úsilí mnohých spisovatelů o zpřístupnění teologických poselství v literárních dílech, poselství, která prezentovaná jazykem teologie by mnohými čtenáři zůstala odmítnuta, zatímco ztvárněná uměleckými prostředky mohou nasvětlit jinak nepřístupné „pravdy člověka“ i „pravdy o člověku“. Takováto díla se na jedné straně stávají (mnohdy i přes své sakrální vrstvy) čtenářsky populární, na druhé straně se zahrnují do tzv. locus theologicus: vedle základních zdrojů (Bible a apoštolská tradice) jako zdroje pomocné. Jsou tedy – ať chceme či nechceme – v jistém smyslu i teologii literárního slova.

Ludvík Štěpán

ZBORNÍK O FRANKU WOLLMANOVÍ

Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru. Zborník referátov zo seminára konaného pri príležitosti edičného zavŕšenia projektu Slovenské ľudové rozprávky, ktorý sa uskutočnil 31. 5. 2005 v Bratislave. Ústav etnológie SAV, Slavistická spoločnosť F. Wollmana v Brně, Česká asociace slavistů, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava – Brno 2006.

Publikácia má dve samostatné a oddelené časti, pričom prvá, predstavuje personálnu a predmetovú bibliografiu F. Wollmana s úvodnou štúdiou Anny Zelenkovej s názvom Osobnosť a dielo F. Wollmana. Druhú časť tvorí súbor rôznorodých štúdií, ktoré odzneli v podobe referátov, alebo boli doplnené neskôr.

Z celého zborníka sa pred čitateľom postupne vynára postava Franka Wollmana (1888–1969), českého (česko-slovenského) literárneho vedca, slavistu, komparatistu i dramatika, ktorý prišiel na Slovensko v roku 1919. Svoje pôsobenie začínal ako stredoškolský profesor, ale už o tri roky prednášal na novovzniknutej Univerzite Komenského v Bratislave, kde sa po mnohých peripetiách stal mimoriadnym profesorom pre odbor porovnávacích dejín slovanských literatúr a ľudových tradícií. Hoci ho politické okolnosti prinútili opustiť Slovensko v r. 1939 (jeho ďalší profesijný život sa spojil s mestom Brno), v začatej práci (zberoch ústnej ľudovej slovesnosti) pokračovali jeho žiaci M. Kolečányiová-Kosová a E. Pauliny. K jeho celoživotnému dielu sa hlásia slavisti, ale najmä etnológovia, veď jeho záujem o slovenský folklór napomohol rozvoju tejto vednej disciplíny, ktorá sa v tom období vyučovala v rámci zemepisu a literatúry.

Cieľom tzv. wollmanovskej zberateľskej akcie bolo zachytenie a spracovanie súdobého stavu ústnej ľudovej slovesnosti na Slovensku. Možno povedať, že to bola „tretia zberateľská vlna“, lebo predtým sa tomu venovali predromantickí (J. Kollár a P. J. Šafárik) a romantickí (P. Dobšinský, J. F. Rimavský) vzdelanci a spisovatelia. Zberateľstvo F. Wollmana však malo aj politické súvislosti, lebo materiály mali dokázať aj slovacitu sporných južných území vtedajšieho Slovenska. Primárne však viedol svojich študentov k nárečovo vernému zachyteniu rozprávania, čo znamenalo aj neoceniteľnú pomoc pre jazykovedcov. Prvoradým zámerom bolo vedecké vydanie diela s odborným komentárom. Nepriaznivé spoločenské pomery tomu dlhé roky bránili, takže rukopis čakal na vydanie dlhých sedemdesiat rokov. Tento časový sklz však nijako neznižuje význam spomínaného diela.

Príspevky v zborníku sú heterogénne. Siahajú od detských spomienok na otca i prvých zberateľov zo študentského prostredia (S. Wollman), k spomienkam jedného z posledných žijúcich účastníkov wollmanovskej zberateľskej akcie (M. Václav), cez nešťastný osud analogickej akcie, ktorú uskutočnil profesor Wollman na Morave (A. Satke), či spomienky bývalej študentky na svojho pedagóga (D. Kšicová). Otázkou zaradenia významu wollmanovskej zberateľskej akcie do širšieho folkloristického kontextu sa zaoberá príspevok H. Hlôškovej a stredo európsky rozmer zozbieraných textov vyzdvihuje v príspevku D. Simonides. Životnú i vedeckú dráhu profesora Wollmana prezentuje A. Zelenková, P. Koprda vyzdvihuje komunikačné a medziliterárne súvislosti jeho tvorby. Posledné dielo F. Wollmana *Slavismy a antislavismy z jara národů* analyzuje I. Pospíšil.

Genéze samotnej zberateľskej akcie i ťažkostiam s jej publikačným výstupom sa venuje V. Gašparíková v kľúčovom príspevku *Wollmanovská zberateľská akcia ľudovej prózy a vznik diela Slovenské ľudové rozprávky I–III*. Dozvedáme sa, že systematický zber slovenských ľudových pamiatok sa začal od školského roka 1928/29 na Filozofickej fakulte bratislavskej univerzity v Oddelení pre slovenské tradície a slovenské literatúry. Ako hlavný dôvod sa tu uvádza, že tu bola „...životnejšia prozaická tradícia na Slovensku než v okolitých európskych krajinách, zberateľské úsilie v zahraničí a dôkladné oboznámenie sa s ním, ako aj možnosť zaradenia slovenského materiálu ľudovej prózy do medzinárodného areálu“ (s. 69). Zámerom profesora Wollmana bolo nielen zozbieraný materiál vydať, ale obohatiť ho aj odbornými porovnávacími komentármi. V práci pokračovali jeho žiaci aj po jeho odchode zo Slovenska. Po druhej svetovej vojne sa niekoľkokrát zmenila koncepcia celého diela a v konečnom vydaní sú texty radené podľa etnograficko-geografických celkov (župy – okresy – obce). Kvôli autenticite a poetickosti zachovali autori v čitateľskom prepise nárečovú podobu rozprávania. Dielo obsahuje aj slovník týchto výrazov, čitateľ v ňom okrem komentárov pre odbornú i širšiu laickú verejnosť nájde aj súhrnnú štúdiu venovanú slovenským ľudovým rozprávkam.

Štúdia V. Gašparíkovej obsahuje okrem genézy wollmanovskej zberateľskej akcie aj prílohy so správami F. Wollmana o vykonaných zberateľských prácach. Pre odborníkov je neoceniteľná príloha venovaná pomerom starších a novších záznamov edície *Slovenské ľudové rozprávky I–III*, ktorá nebola uverejnená v samotnom diele a je radená podľa geografického kľúča. „Rozprávačský materiál, prezentovaný vo výbere z celého Slovenska, napriek niektorým teritoriálnym medzerám, je doteraz najbohatším a najúplnejším fondom autentických záznamov slovenskej ľudovej prózy“ (s. 79), dodáva autorka štúdie.

Na záver treba ešte raz pripomenúť, že aktivity F. Wollmana boli pestré a rôznorodé. Okrem vyššie spomenutých aktivít bol aj dramatikom a zaslúžil sa o založenie teatrologického oddelenia JAMU, kde bol krátky čas aj dekanom (1948–50). Študentom okrem literárnych prednášok ponúkal aj presahy do sféry filozofie či estetiky. Bol jedným z predstaviteľov štrukturalizmu, mal blízko k husserlovskej a ingardenovskej fenomenológii. Literárnu vedu delil na literárnu históriu (*litterature comparée* a *litterature générale*) a eidológiu (*eidografia*, *tvoropis*) a poetiku v užšom zmysle slova. Kritickými názormi na „vplyvológiu“ a komunikačným chápaním svetovej literatúry – jednotou integračného a diferenciacného v literárnom procese – inšpiroval vznik diel svetoznámeho slovenského komparatistu D. Đurišina. Dôležité je aj to, že vo svojich vedeckých dielach sa okrem iného snažil objasniť aj obsah takých pojmov ako panslavizmus, slovanstvo, slovenská vzájomnosť, slavianofilstvo a rusofilstvo, pričom si uvedomoval interdisciplinárny charakter slavistiky.

Lucia Němcová